

NAPRAWIENIE POKRZYWDZONEMU SZKODY WYRZĄDZONEJ PRZESTĘPSTWEM

Fundacja TAURUS

Instytucja naprawienia szkody ma m.in. na celu ułatwienia uzyskania przez pokrzywdzonego zaspokojenia jego roszczeń o charakterze cywilnoprawnym w procesie karnym, ale na podstawie przepisów prawa cywilnego. Jest to środek kompensacyjny, który opiera się na założeniu, że jednym z celów procesu karnego jest rozwiązanie konfliktu pomiędzy sprawcą a pokrzywdzonym, zaś sposobem jego rozwiązania jest m.in. naprawienie szkody wyrządzonej przez sprawcę. Środek ten ma ułatwić uzyskanie przez pokrzywdzonego pełnego zaspokojenia roszczeń cywilnoprawnych wynikających z popełnionego przestępstwa.

Obowiązek naprawienia szkody może przybrać postać:

- 1) obowiązku naprawienia szkody,
- 2) zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Możliwe jest jednoczesne zastosowanie wobec skazanego obowiązku naprawienia szkody majątkowej (odszkodowania) i wynagrodzenia za szkodę niemajątkową (krzywdę) w postaci zadośćuczynienia.

Aby możliwe było zastosowanie przedmiotowego środka konieczne jest łączne wystąpienie następujących przesłanek:

1) skazanie sprawcy za przestępstwo - konieczne jest zatem stwierdzenie przez sąd karny faktu popełnienia przestępstwa przez sprawcę, przypisanie mu winy, a dopiero dalszą konsekwencją orzeczenia skazującego może być nałożenie na sprawcę obowiązku naprawienia szkody lub zrekompensowania krzywdy. Na równi ze skazaniem należy traktować odstąpienie od wymierzenia kary. Chodzi o ostatecznie przypisane sprawcy przestępstwo, z którego wynika szkoda lub które spowodowało wyrządzenie pokrzywdzonemu krzywdy. Nie jest natomiast wyrokiem skazującym wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne.

Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie jest uzależniony od rodzaju przestępstwa. Środek ten może być orzeczony zarówno za przestępstwo umyślne, jak i nieumyślne. Ma to być przestępstwo, w wyniku którego została wyrządzona szkoda; musi zachodzić związek przyczynowy między tym przestępstwem a szkodą.

2) wyrządzenie przez sprawcę przestępstwa szkody - warunkiem zastosowania przedmiotowego środka karnego jest istnienie szkody w chwili wyrokowania. Do ustalenia szkody, jej wielkości, zasad naprawienia stosuje się w tym zakresie przepisy prawa cywilnego. Szkoda podlegająca naprawieniu obejmuje zarówno szkodę rzeczywistą, jak i utracone korzyści. Obowiązek naprawienia szkody dotyczy tylko szkody, której nie naprawiono.

Ustalenie wysokości szkody podlegającej naprawieniu następuje przy zastosowaniu tzw. metody dyferencycyjnej, czyli porównania stanu majątku przed zdarzeniem powodującym szkodę a tym, który powstał po owym zdarzeniu, przy czym miarodajnym momentem jest tu chwila wyrokowania. Regułą powinno być dążenie do naprawienia szkody w całości, odstępowaniem od niej – częściowe naprawienie szkody. Możliwość naprawienia szkody jedynie w części jest to jedna z cech różniących obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym od dochodzenia takiego obowiązku w postępowaniu cywilnym. Odrębność ta wynika stąd, że na gruncie prawa karnego naprawienie szkody pełni także inne, poza kompensacyjną, funkcje. Odstąpienie od naprawienia szkody w całości może mieć miejsce wówczas, gdy materiał dowodowy nie pozwala na ustalenie szkody w całości lub przemawia za tym ocena zachowania pokrzywdzonego.

W sytuacji, w której sprawca choćby w części samodzielnie naprawił szkody wyrządzone przestępstwem, omawiany środek w tym zakresie już orzeczony być nie może, gdyż jest on zawsze związany z wielkością istniejącej, a więc nienaprawionej szkody.

Ponadto przyczynienie się poszkodowanego do powstania lub zwiększenia szkody może skutkować zmniejszeniem zakresu jej naprawienia przez sprawcę. Okolicznością wpływającą na zakres obowiązku naprawienia szkody jest także sytuacja materialna poszkodowanego oraz osoby odpowiedzialnej za szkodę.

Orzeczenie zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną przez przestępstwo jest możliwe jedynie wtedy, gdy prawo cywilne dopuszcza zadośćuczynienie za daną krzywdę. Zatem zadośćuczynienie za doznaną krzywdę dotyczy sytuacji, gdy doszło uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia albo do naruszenia dóbr osobistych pokrzywdzonego lub do wyrządzenia mu innej krzywdy moralnej (bez spowodowania szkody majątkowej albo obok spowodowania szkody majątkowej).

Zadośćuczynienie powinno być "odpowiednie", czyli w konkretnej sprawie powinna to być taka kwota, która ma charakter kompensacyjny (a więc musi przedstawiać odczuwalną wartość ekonomiczną) i w sposób odnoszący się bezpośrednio do ocenianego przypadku osoby domagającej się zadośćuczynienia, odzwierciedla rozmiar doznanej przez nią krzywdy, na którą składają się jej fizyczne i psychiczne cierpienia. Rodzaj, czas trwania i natężenie, owych cierpień należy każdorazowo określić w kontekście konkretnych (mających na to wpływ) okoliczności ujawnionych na podstawie materiału dowodowego sprawy.

Przy ustaleniu wysokości zadośćuczynienia uwzględnia się winę sprawcę, charakter i rozmiar krzywd, czas trwania cierpień i ich rodzaj (cierpienia fizyczne, cierpienia psychiczne) oraz sytuację pokrzywdzonego, w szczególności gdy na skutek czynu jego sytuacja osobista, zawodowa czy też majątkowa uległa pogorszeniu

W przypadku wystąpienia 2 ww. przesłanek, tj. skazania sprawcy przestępstwa, w wyniku którego powstała szkoda, orzeczenie obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę jest obligatoryjne w przypadku złożenia wniosku o orzeczenie tego środka przez pokrzywdzonego lub inną osobę uprawnioną. Poza pokrzywdzonym do złożenia wniosku o orzeczenie środka kompensacyjnego uprawnione są podmioty wykonujące prawa pokrzywdzonego, prokurator oraz inni zastępcy procesowi pokrzywdzonego, a w wypadku śmierci pokrzywdzonego – osoby mu najbliższe lub pozostające na jego utrzymaniu.

Wniosek powinien być złożony najpóźniej do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej. Termin ten ma charakter materialnoprocesowy i nie podlega przywróceniu. Wniosek o orzeczenie środka kompensacyjnego może mieć formę pisemną lub ustną, do protokołu z posiedzenia sądu.

Sąd jest uprawniony do zasądzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia także z urzędu, w razie skazania za każde przestępstwo, którego skutkiem była szkoda lub krzywda (sąd zatem może skorzystać z przedmiotowej instytucji także w sytuacji, kiedy pokrzywdzony nie złoży stosownego wniosku).

Nie jest możliwe orzeczenie obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono

Jeżeli orzeczenie obowiązku naprawienia szkody jest znacznie utrudnione, sąd może orzec zamiast tego obowiązku nawiązkę w wysokości do 200 000 złotych na rzecz pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa nawiązkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. W razie gdy ustalono więcej niż jedną taką osobę, nawiązki orzeka się na rzecz każdej z nich.

Posiadanie przez sprawcę przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów nie wyłącza ani nakazu orzeczenia obowiązku naprawienia szkody, ani możliwości orzeczenia – zamiast tego obowiązku – nawiązki.

Przesłanką o charakterze negatywnym jest wytoczenie powództwa o naprawienie szkody, której ma dotyczyć wniosek.

Orzeczenie odszkodowania lub zadośćuczynienia albo nawiązki nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu niezaspokojonej części roszczenia w drodze postępowania cywilnego.

Więcej informacji na stronie: www.poradyprawne-taurus.pl

Informator został przygotowany w ramach realizacji przez Fundację TAURUS zadania publicznego w zakresie prowadzenia nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, bezpłatnej mediacji oraz edukacji prawnej w Poznaniu w 2023r.

Zadanie publiczne jest finansowane ze środków budżetowych Miasta Poznania.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

POZnań*